

Академічна доброчесність у вищій освіті: прояви та мотиваційні чинники**Стежко Зоя Василівна¹***Центральноукраїнський національний технічний університет, Кропивницький, Україна*E-mail: zoiastez@ukr.netORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-0172-4487>

ResearcherID: AAI-2780-2021

Шалімова Наталія Станіславівна²*Центральноукраїнський національний технічний університет, Кропивницький, Україна*E-mail: natalia.shalimova@gmail.comORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-7564-4343>

ResearcherID: B-3357-2015

ScopusID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=36069865500>**Андрощук Ірина Іванівна³***Центральноукраїнський національний технічний університет, Кропивницький, Україна*E-mail: GM_GM@ukr.netORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-0001-1776>

ResearcherID: I-7462-2018

У статті висвітлюються проблеми забезпечення академічної доброчесності у вищій освіті та чинники, які їх зумовлюють. Категорія «доброчесність» розглядається не лише в етичному та правовому аспектах, а й в економічному вимірі. Відзначаються особливості таких форм недоброчесності, як плагіат, методологічні маніпуляції, зловживання самоцітуванням та необ'єктивністю в подальшій професійній діяльності (на прикладі професії аудитора). Зазначається, що досягнення рентабельності інвестицій у вітчизняну освіту до рівня зарубіжних показників потребує вдосконалення освітянського менеджменту та запровадження низки документів організаційно-правового характеру щодо заохочень до сумлінності. Здійснюється зіставний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду подолання негативних проявів в університетській освіті. Підкреслюється, що значною мірою на порушення доброчесності професорсько-викладацького складу університетів впливає недосконалість системи критеріїв визначення наукового рейтингу. Відзначається продуктивна роль співпраці Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти із закордонними інституціями щодо впровадження європейського досвіду забезпечення академічної доброчесності, адаптованого до українських суспільно-економічних реалій. Обґрунтовується доцільність залучення міжнародних організацій до моніторингу стану корупції в українській освіті. Пропонується доповнити оцінювання стану академічної доброчесності закладу вищої освіти у процесі навчальної та наукової роботи зі здобувачами оцінюванням її критеріями сумлінності та продуктивності професійної діяльності випускників. Доведено, що навчання здобувачів обов'язково має передбачати проєктування етичних принципів та принципів академічної доброчесності на майбутню професію з урахуванням спеціальних вимог міжнародних стандартів та професійних кодексів етики. Визначено, що піднесення доброчесності до рівня іманентної цінності освітянського та наукового соціуму становить запоруку конкурентоспроможності випускників українських університетів на європейському ринку знань.

Ключові слова: вища освіта, академічна доброчесність, етика поведінки, професійна етика, мотивація, партисипативний менеджмент, плагіат, фальсифікація.

Вступ. Прискорене просування України на шляху до членства в ЕС означає відданість європейським цінностям. Однією із цінностей, яку має реалізувати українська наука та освіта, щоб бути

¹ кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри історії, археології, інформаційної та архівної справи Центральноукраїнського національного технічного університету

² доктор економічних наук, професор, декан економічного факультету Центральноукраїнського національного технічного університету

³ кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри аудиту, обліку та оподаткування Центральноукраїнського національного технічного університету

на рівні кращих європейських університетів та забезпечити міжнародну співпрацю, є академічна доброчесність. Тому, «враховуючи багатогранність феномену академічної доброчесності, постає питання ефективності її забезпечення як на локальному, національному, так і на міжнародному рівнях, оскільки важливість вирішення цієї проблеми не має кордонів» (Батечко, Михайліченко, 2019: 29). Натомість українські освітні реалії, за декотрими свідченнями, ще не відповідають високим європейським стандартам освіти.

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що тема академічної доброчесності/недоброчесності сьогодні є на вістрі як вітчизняних, так і зарубіжних (широкого поширення набула студентська недоброчесність (у різних її проявах) і в закордонних університетах) досліджень. Варто відзначити здобутки таких вчених, як: А.Є. Артюхов, Н.Г. Батечко, М.З. Згуровський, Н.Г. Маслова, М. Михайліченко, В.В. Ромакін, Я.О. Тицька, Т.В. Фініков, J.G. Guerrero-Dib, Y. Heredia-Escorza, O.L. Holden, V.A. Kuhlmeier, P. LeBlanc, E.J. Morris, M.E. Norris, L. Portales.

Водночас вести мову про вичерпаність теми не доводиться. Як на нас, недостатньо висвітленими залишилися прояви плагіату з використанням інтернет-програм перекладу, методологічні аспекти недоброчесності та її прояви в галузі наукових публікацій.

Мета та завдання дослідження. Тож за мету нашої розвідки було обрано висвітлення основних форм академічної недоброчесності, її мотиваційних чинників в українській системі освіти та науці. Для досягнення мети було визначено такі завдання: проаналізувати основні види академічної недоброчесності, вплив дистанційної освіти у вищій школі на їх прояв; визначити специфіку дослідження тексту на унікальності у спеціалізованих професійних сферах для визначення прояву академічної недоброчесності; дослідити вплив зловживань у галузі методології наукових досліджень; обґрунтувати вплив академічної доброчесності на подальшу професійну діяльність та необхідність відповідних акцентів в освітньому процесі.

Матеріали та методи дослідження. У дослідженні поставленої мети використано комплекс загальнонаукових методів (аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування) та методичних прийомів (систематизація, узагальнення, огляд, порівняння).

Результати дослідження. У визначенні академічної доброчесності, яке пропонується Законом України «Про вищу освіту» (ст. 1) акцентується на дотриманні етичних принципів щодо процесів навчання, викладання, провадження наукової (творчої) діяльності. Обов'язками науково-педагогічних працівників є, по-перше, дотримання академічної доброчесності в освітньому процесі та науковій (творчій) діяльності, по-друге, забезпечення її дотримання здобувачами вищої освіти; обов'язками здобувачів є дотримання академічної доброчесності у процесі виконання вимог освітньої програми. Отже, розглядаючи академічну доброчесність у вищій школі, насамперед, йдеться про поведінку під час освітнього процесу як поєднання процесів викладання з боку викладачів та процесів навчання з боку здобувачів, а також про поведінку у процесі наукової діяльності з боку обох учасників освітнього процесу. Саме у такому ключі ми й маємо намір зробити головний (але не єдиний) акцент під час нашого дослідження.

У науковій літературі «академічна недоброчесність» здебільшого розглядається у морально-етичному, або ж у правовому аспектах. Проте, на наш погляд, не варто нехтувати і її економічним виміром. Освіта за всіх часів становила стратегічний ресурс суспільно-економічного розвитку країни. За свідченням В.О. Огнев'юка, у розвинених країнах «інвестиції, спрямовані на розвиток системи освіти, виявляються найефективнішими... За різними підрахунками, у структурі валового національного продукту від 25% до 70% доходу може забезпечуватись за рахунок освіти. Відтак, кожна інвестована в освіту одиниця витрат, здебільшого, дає не менше чотирьох одиниць прибутку, вираженого в грошовій формі» (Огнев'юк, 2013: 557). Переконливі показники. Тож наближення України до такої віддачі від інвестицій в освіту означає передусім удосконалення менеджменту з подолання проявів академічної недоброчесності. Несамостійно виконана студентська курсова, дипломна роботи чи магістерське дослідження de facto означає фальсифікацію вищої освіти, неправомірне присвоєння освітнього рівня бакалавра чи магістра. Освіта, яка не досягає кінцевого результату – формування компетентного фахівця, свідомого професійної етики - спричиняє країні лише економічні збитки у вигляді витрат на навчання. Та й випускник університету своєю діяльністю не принесе економіці бажаної користі. Як настанову українському освітянському менеджменту на подолання академічної недоброчесності маємо сприйняти результати досліджень, проведених міжнародною організацією економічної співпраці та розвитку (ОЕСД) щодо поширення явища плагіату в освітніх закладах на теренах України, за якими понад 90 відсотків студентських робіт та близько 50 відсотків дисертаційних робіт грішать плагіатом

(Батечко, Михайліченко, 2019: 26). Цифри вражають, тож не можуть залишити байдужими педагогів, освітологів та правників. Сфальсифікована таким чином освіта чи наукові дослідження - це латентний економічний збиток. Особливі втрати в економіці несуть порушення в освіті при підготовці фахівців контролюючих органів у сфері аудиту, обліку, оподаткування.

У науковій літературі визначення академічної недоброчесності не отримало завершеного змісту, проте основним її чинником можна назвати порушення авторських прав із корисливими цілями. Н. Батечко і М. Михайліченко наводять шість різновидів академічної недоброчесності (Батечко, Михайліченко, 2019). Найпоширенішим її проявом, як свідчать наведені нами дані досліджень OECD, є плагіат як неправомірне використання результатів чужих досліджень без відповідних посилань на їх авторство, іншими словами – саме цей різновид плагіату у студентських роботах складає понад 90 відсотків.

Особливого поширення набув плагіат в освіті та науці із розвитком Інтернет-ресурсів. Уміння користуватися пошуковими системами, знання англійської мови створили благодатне підґрунтя для плагіату в різних його формах. З переходом на онлайн-навчання становище з плагіатом лише погіршилося. Як зазначають канадські дослідники, у різного виду шахрайствах у навчанні online зізналися 41,1 відсоток респондентів, тоді як у тих самих діяннях в умовах offline-навчання лише 21,3 відсотки (Holden, Norris, and Kuhlmeier, 2021). Американський дослідник Р. LeBlanc також пов'язує зростання студентського «шахрайства» з дистанційним навчанням, зумовленим пандемією COVID-19 (LeBlanc, 2021). Значна увага приділяється оцінюванню ризиків, переваг та недоліків он-лайн оцінювання (Amrane-Cooper, Hatzipanagos, Tait, 2022).

Найбільшою популярністю (особливо у студентському середовищі) користується бруталне переписування чужих публікацій, видаючи їх за власні. Виявлення такого стибу недоброчесності не становить труднощів. Перша-ліпша перевірка сумлінним викладачем програмою з перевірки унікальності тексту виявить запозичення. Тому останнім часом безпосереднє списування чужих текстів є доволі рідкісним явищем. Інша справа, коли плагіат задіюють у перекладі іноземного видання. Плагіат у формі ремінісценції іноземних наукових публікацій поширений здебільшого у колі студентів-лінгвістів та студентів інших спеціальностей, які досконало володіють іноземною мовою. Знання іноземних мов, яке здобувають в університеті, необмежений та неконтрольований доступ до інтернет-ресурсу наукової інформації закордонних видань становлять «клондайк» плагіату в перекладі. Засвідчити такого стибу плагіат вкрай складно без глибоких знань іноземної мови за фахом з означеної теми дослідження. Та й програми виявлення плагіату в перекладі наразі не є досконалими. Алгоритм перевірки полягає у зіставленні тексту з відкритими інтернет-джерелами інформації. Проте наразі зіставлення текстів відбувається шляхом зіставлення слів речень, але не змісту. Тобто здійснюється лише формальний аналіз, на який здатна комп'ютерна програма, покладаючи змістовий аналіз тексту та аналіз на предмет запозичення ідеї на викладача. Зміна порядку слів у реченні, яку в більшості й застосовують несумлінні студенти, не розпізнається програмою з перевірки унікальності тексту. Поза тим, додатково перепоною для цієї програми є істотні стилістичні відмінності, наприклад, англійської мови. Підтвердженням є той факт, що різні програми розпізнання плагіату одного й того самого тексту можуть оцінити різним ступенем унікальності.

Не можна цілком покладатися на формальну оцінку унікальності тексту ще й з іншої причини. Викладач має враховувати незмінність застосування спеціальної термінології, яку програма формально врахує як плагіат. Для прикладу, ужиток англійської мови у галузі авіації (Aviation English) чітко обумовлений міжнародною конвенцією. Конвенціональність зобов'язує використовувати чітко формалізовані за прийнятими міжнародними правилами лексеми та словосполучення. Будь-яке перефразування спеціальної термінології не допускається. Але зазначену конвенціональну формалізацію програми з перевірки унікальності тексту врахують як плагіат.

Подібна ситуація спостерігається і в публікаціях у сфері аудиту та обліку через наявність чітких термінів та затверджених Міжнародних стандартів фінансової звітності, Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг.

Отже рецензент чи викладач не може цілковито покладатися на висновки програми перевірки на унікальність, щоб безпідставно не звинуватити автора тексту в недоброчесності. Обнадійливими видаються постійні вдосконалення програмного забезпечення як підмога сумлінним викладачам у виявленні студентської недоброчесності. Натомість вирішальна роль у подоланні явища недоброчесності в освіті лежить у правовому полі - подолання прогалин в унормуванні порядку видання дипломів.

Наразі уже маємо обнадійливі перспективи подолання плагіату в освіті та науці у світлі прийнятих останнім часом нормативних документів, які врегульовують порядок визнання дипломних, курсових, магістерських та інших дослідницьких робіт з урахуванням їх оригінальності та наукової новизни. Значні зрушення з подолання проявів академічної недоброчесності різного штибу пов'язуються із діяльністю створеної інституції - Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, яка тісно співпрацює з низкою освітніх закладів світу. Варто відзначити – певні досягнення уже є, а отже, є і надія на повне подолання явища плагіату в освіті. Окрім того, наразі все гучніше лунають голоси наукової спільноти на впровадження в університетську освіту моделі партисипативного менеджменту (participative management), який має сформувати політику, за якої корупційні прояви у процесі видання дипломів стануть економічно не вигідними. А вже все ще мають місце прояви байдужості, а то й власної зацікавленості з боку викладачів. Такою, яка потребує адаптації до українських освітніх реалій, видається пропозиція O. Holden, M. Norris and V. Kuhlmeier щодо запровадження кодексу честі студента. Натомість більш конструктивною все ж виявилася пропозиція E. Morris, втілена за зразком Великої Британії, в українській вищій освіті, а саме, «створити міжінституційну групу чи комітет за підтримки вищого керівництва, залучивши представників усіх факультетів ... університетських служб ... і представництва студентів із повноваженнями сприяти академічній доброчесності в установі ... переглядати політику та пов'язані з цим керівництва» (Morris, 2018).

Утім, якщо у протидії очевидному плагіату маємо позитивні зрушення, то виявленням прихованих проявів недоброчесності, на жаль, хвалитися не доводиться. За нашими спостереженнями, у галузі наукових досліджень до таких неочевидних проявів недоброчесності варто віднести методологічну фальсифікацію та досить поширене явище самоцититування як способів піднесення власного рейтингу науковця.

Досить поширеним та водночас й найскладнішим для доведення факту недоброчесності є зловживання у галузі методології наукових досліджень. зокрема застосування свідомо хибних методологічних засад для підтвердження висунутої гіпотези. Задля цього дослідник не гребує нехтуванням науковістю методологічних принципів на користь застосування ірраціональних форм обґрунтування положень гіпотези всупереч логіці раціоналізму. У кращому випадку дослідник, замість методології як цілісної системи принципів, обмежується еkleктичним поєднанням різнорівневих за ступенем загальності теоретичних положень, - коли загальнонаукові закони підміняються конкретною науковими і навпаки. В окремих випадках недоброчесності дослідження відбуваються з опертям на так званий методологічний анархізм – «усе дозволено». Проте всі зазначені прояви методологічної недоброчесності зводяться до єдиного порушення науковості - об'єктивність істини підміняється суб'єктивними переконаннями, а відносність істини - догматичною абсолютизацією власних висновків. Довести такого штибу методологічні порушення, як вияву академічної недоброчесності, доволі складно, позаяк у таких випадках дослідник, здебільшого, зухвало вдається до софістики, посиляючись на ідеологеми постмодернізму (плюралістичність, релятивізм, тотальний лібералізм, деконструкцію), методологічний плюралізм Фейєрабенда чи конвенціоналізм Пуанкаре.

Розглядати методологічну недоброчесність як ненавмисний недогляд дослідника, що подекуди це інколи дійсно має місце в не обтяжених досвідом науковців, означало б виявити невиправдану наївність, неприпустиму для рецензента. Погодимось – «наївно думати, що теперішній методологічний нігілізм - це щось подібне мимовільному недогляду. Прийнятніше бачити в ньому вираження свідомої позиції, що відхиляється від строгості і точності мислення, як обтяжливої і шкідливої для нього властивості...» (Чернієнко, Маляр, 2010: 140).

Водночас свідомі чи несвідомі методологічні хиби спостерігаються і в застосуванні дійсно наукової методології синергетики; вони спричинені доволі поверхневим її розумінням, а точніше тим, що відбувається «просте супроводження словом «синергетика» необґрунтованих тверджень, які видаються за науку, так званий синергетичний підхід» (Бутов 2008: 20).

Щоб довести методологічну недоброчесність, доводиться залучати академічно зрілих учених. До редакційної колегії наукових видань мають входити вчені з великим науковим доробком та авторитетом, здатні розпізнати імітацію науковості, софістику при обґрунтуванні наукової новизни дослідження, а назагал - латентну недоброчесність. Як свідчить досвід авторів, мотивацією до методологічних маніпуляцій є прагнення зайняти певну позицію у рейтингу, підвищити власний індекс Хірша тощо.

Іншим критерієм оцінки дослідника, який мотивує академічну недоброчесність (у публікаціях він є недостатньо висвітленим), є оцінка продуктивності вченого за кількістю посилань на його роботи. Зазначений формальний показник продуктивності роботи вченого змушує вдаватися до посилань на

власні роботи, до самоцитування. Щоправда, самоцитування визнати недоброчесністю можна доволі умовно, позаяк воно не є присвоєнням чужих наукових здобутків, як це має місце при плагіаті, не є фальсифікацією та фабрикуванням результатів дослідження. Але практика свідчить, що в багатьох статтях посилання на власні роботи не є змістовно виправданими. Із власних спостережень пригадується випадок, коли в авторки статті у переліку використаної літератури 7 найменувань із 17 становили власні статті.

Ми говоримо про умовність визнання самоцитування як порушення доброчесності дослідника – воно в багатьох випадках є виправданим, позаяк кожна наступна публікація, переважно становить розвиток уже здобутих результатів. Окрім того, критерій кількості посилань не є достатньо об'єктивним. Кількісно різні галузі науки по-різному представлені вченими.

Наприклад, представництво вчених, зайнятих у лінгвістичних дослідженнях з авіаційної галузі чи в галузі загального мовознавства істотно різниться. Також незіставним видається представництво загальної та галузевої економіки. Не кажучи вже про представництво вченими так званих «закритих» галузей науки. Вочевидь, навіть за однакового рівня продуктивності вчені будуть мати різні показники цитування. Отже, по-перше, маємо визнати недосконалість системи рейтинговості як об'єктивну причину, яка спонукає вдаватися до самоцитування; по-друге, визнання самоцитування недоброчесністю є досить умовним, позаяк провести межу між необхідністю самоцитування й зловживанням украй складно, якщо взагалі можливо.

Вважаємо за необхідне порушити й іншу проблему, яка вибудовує другий важливий акцент дослідження. Дуже часто питання академічної доброчесності у спілкуванні зі здобувачами зводиться до списування, але їхня професійна діяльність також передбачає необхідність дотримання певних етичних вимог і важливо акцентувати на академічній доброчесності в поведінці у процесі майбутньої професійної діяльності.

Мова йде, наприклад, про спеціальності галузей знань «управління та адміністрування», «публічне управління та адміністрування», після завершення навчання здобувачі зорієнтовані на професії, для яких міжнародними та національними нормативними документами, кодексами, стандартами визначено чіткі етичні правила поведінки. Найбільш яскраво це ілюструється вимогами до професій аудитора, внутрішнього аудитора, державного аудитора, державного службовця, бухгалтера, податківця тощо. Наприклад, для професійних бухгалтерів та аудиторів (Handbook of the International Code of Ethics for Professional Accountants, 2020) передбачено такі вимоги, як чесність, об'єктивність, професійна компетентність та належна уважність, конфіденційність та професійна поведінка. Такі вимоги зустрічаються і в українському законодавстві, зокрема в Законі України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», в якому визначено принципи дотримання пріоритету суспільних інтересів, загальних норм моралі, незалежності та об'єктивності, професійної компетентності, конфіденційності та професійної таємниці. Фактично ці принципи відповідають фундаментальним принципам академічної доброчесності: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, хоробрість (ICAI, 2021). Принципова відмінність полягає в тому, що в принципах етики для професіоналів акцентується на професійній компетентності та професійній поведінці. Чи потрібно включати ці принципи у фундаментальні принципи академічної доброчесності? Пряме включення потребує додаткового аналізу та обговорення, водночас більш комплексний підхід до їх розгляду під час освітнього процесу, чітке окреслення взаємозв'язку у спілкуванні зі здобувачами є обов'язковим.

Натомість, це важко зробити, якщо здобувач не є вмотивованим на майбутню професію, 67% студентів вступають до українських університетів без домінуючої мотивації на отримання професійних знань (Фініков, Артюхов, 2016: 21). Підтримуємо позицію, що доки здобувачі розглядають своє навчання як лише додатковий «обруч», через який необхідно перескочити на шляху до бажаного освітнього рівня, культуру академічної доброчесності буде важко запровадити в освітніх програмах; студенти повинні розуміти, що вони долучаються до почесної та шанованої професії (Piascik, Brazeau, 2010).

У протилежному випадку проблеми будуть існувати, наприклад, в такій сфері, як аудит, що традиційно вважається роботою незалежних, об'єктивних професіоналів, які подекуди наближаються до певного абсурду. Так, US Securities and Exchange Commission 28.06.2022 року зобов'язала аудиторську фірму Ernst & Young LLP (EY) сплатити 100 млн доларів штрафу за шахрайства її співробітників під час іспитів, необхідних для отримання та підтримки ліцензій сертифікованого бухгалтера (CPA), а також за приховування доказів цієї неправомірної поведінки від Відділу контролю за дотриманням законодавства SEC під час розслідування справи. При цьому EY визнала факти, що

лежать в основі звинувачень SEC, і погоджується сплатити штраф у розмірі 100 мільйонів доларів США та вжити широких заходів для усунення етичних проблем компанії. Навряд чи таке вирішення ситуації – сплата штрафу за прояв недоброчесності з боку аудиторів – є позитивним прикладом для майбутніх фахівців у сфері аудиту.

Отже, підготовка майбутніх професіоналів у процесі навчання у закладах вищої освіти передбачає формування професійної етики як невід'ємного складника компетентності економіста. У процесі університетської підготовки економістів варто звернутися до настанов у роботах Г. Давидова, в яких розгорнуто проаналізовано історичний процес становлення фундаментальних принципів і постулатів аудиту, детально висвітлено морально-етичні принципи професійної діяльності економіста (Давидов, 2006). Звертає на себе увагу інтернаціональний характер зазначеної проблеми. На необхідність розвивати етичний погляд, що веде до правильних (об'єктивних) управлінських рішень, а також на необхідність університетів відігравати провідну роль у просуванні культури академічної доброчесності та етичної поведінки на робочому місці звертають увагу зарубіжні науковці (Guegredo-Dib, Portales, Heredia-Escorza, 2020).

Обговорення результатів. Виявлені нами джерела та прояви недоброчесності у сфері освіти та науково-практичної діяльності свідчать про істотне відставання її трансформації від потреб суспільства та економіки. Наявна модель управління освітою та університетською наукою має надолужити втрачене, у короткі терміни пройти той самий шлях еволюції, що й українське суспільство за роки незалежності та надалі чинити на випередження, вбачаючи у теперішньому майбутнє. При цьому, погодимось, «підтримка академічної доброчесності має відбуватися через продукування процедур, що сприятимуть на інституційному рівні прозорій комунікації членів академічної спільноти. Потрібно думати не стільки про покарання (стягнення), скільки про формування умов, які б не потребували вдаватися до академічної нечесності» (Тицька, 2018: 194).

Водночас, необхідним є комплексний підхід до розгляду академічної доброчесності у вищій школі, який зумовлений наявністю синергійного ефекту між викладанням, навчанням, освітнім процесом та подальшою професійною діяльністю. Повноцінне розуміння здобувачами змісту своєї майбутньої професійної діяльності та етичних правил поведінки може бути забезпечене лише за умови обов'язкового розгляду принципів академічної доброчесності не лише з погляду здобувача, а і з погляду професіонала-практика. Особливу увагу необхідно звертати на такий прояв недоброчесності, як несумлінне виконання професійного обов'язку фахівцем, покликаним контролювати доброчесність у галузі економіки. Тому саме фахова сумлінність як компонента компетентності майбутнього професіонала має бути предметом особливої уваги освітнього процесу.

Висновки. Проблема академічної недоброчесності в освіті є комплексною – вона потребує системного підходу та спільних зусиль викладацького складу, освітянського менеджменту, а також контролю з боку громадянського суспільства. Університетська підготовка майбутніх економістів неодмінно має передбачати засвоєння засадничих принципів професійної етики з урахуванням вимог міжнародних стандартів та кодексу.

Виявлені чинники мотивації недоброчесності свідчать про потребу прийняття низки нових та вдосконалення чинних документів організаційно-правового характеру, які б сприяли формуванню університетами національної еліти, для якої доброчесність була б незаперечною цінністю.

Утім, забезпечення доброчесності є не одномоментним актом – це динамічний процес, який потребує щоразу зі зміною умов ретельного вивчення - задля вживання відповідних заходів, які доброчесність зроблять незаперечною цінністю усіх ланок освіти, сформуєть новий духовно-концептуальний тип мислення як студентів, так і викладачів.

Враховуючи міжнародний досвід, маємо довести стан української освіти до рівня провідних університетів Європи. Подолання проявів недоброчесності є умовою і входження України у співдружність ЄС, та умовою її економічного зростання.

Література

Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова. К.; Таксон, 2016. 234 с.

Батечко Н., Михайліченко М. Феномен академічної доброчесності в контексті синергії наукових підходів. *Освітологія*. 2019. № 8. С.26-33

Бутов В. Н. О некоторых проблемах синергетического анализа. *Вісник Запорізького*

національного університету. *Філологічні науки*. 2008. №2. С. 19-23.

Давидов Г. М. Аудит : теорія і практика: Монографія. Кіровоград : ТОВ «Імекс-ЛТД», 2006. 324 с.

Огнев'юк В. О. Система освіти, соціальна сфера й ринкова економіка: проблема посилення взаємодії. *Освітологія: хрестоматія*. К.: ВП «Едельвейс», 2013. 728 с.

Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. №2258-VIII (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення 1.09.2022)

Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. №1556-VII. (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 1.09.2022)

Тицька Я. О. Академічна доброчесність та академічна відповідальність у забезпеченні якості освіти. *Теорія держави і права*. 2018. № 11. С. 192-195. http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/11/37.pdf?fbclid=IwAR1Wlkari53ulbpqyI4aCADNwUF2fwVMMueh2HdpOnVuxg7PBUEsn_WuXY (дата звернення 1.09.2022)

Чернієнко В., Маляр В. Маргінальний чинник методологічного нігілізму. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія Філософія*. Випуск 7. 2010. С. 136-153.

Amrane-Cooper L., Hatzipanagos S., Tait A. Developing Student Behaviours that Support Academic Integrity in Distance Learning. *Open Praxis*. 2022. № 13(4). P. 378–384. URL: <http://doi.org/10.55982/openpraxis.13.4.461> (дата звернення 1.09.2022)

Ernst & Young to Pay \$100 Million Penalty for Employees Cheating on CPA Ethics Exams and Misleading Investigation / U.S. Securities and Exchange Commission. URL: https://www.sec.gov/news/press-release/2022-114?fbclid=IwAR1Ohl_3L_VK9H6eSWx9rCwirodHvJ1NrvHkyQzOltY7k54S7xdazTirYal (дата звернення 1.09.2022)

Guerrero-Dib J. G., Portales L., Heredia-Escorza Y. Impact of academic integrity on workplace ethical behaviour. *International Journal of Education Integrity*. 2020. 16, 2. URL: <https://doi.org/10.1007/s40979-020-0051-3> (дата звернення 1.09.2022)

Handbook of the International Code of Ethics for Professional Accountants (including International Independence Standards). 2020 Edition. URL: <https://www.ifac.org/system/files/publications/files/IESBA-English-2020-IESBA-Handbook-Web-LOCKED.pdf> (дата звернення 1.09.2022)

Holden O. L., Norris M. E., Kuhlmeier V. A. Academic Integrity in Online Assessment: A Research Review. *Frontiers in Education*. 2021. Vol. 6. URL: <https://doi.org/10.3389/educ.2021.639814> (дата звернення 1.09.2022)

LeBlanc P. Addressing Academic Integrity In A Hyper-Connected, Pandemic World. 2021. URL: <https://www.forbes.com/sites/paulleblanc/2021/02/06/addressing-academic-integrity-in-a-hyper-connected-pandemic-world/?sh=465be8da738d> (дата звернення 1.09.2022)

Morris E. J. Academic integrity matters: five considerations for addressing contract cheating. *International Journal for Educational Integrity*. 2018. 14:15. URL: <https://doi.org/10.1007/s40979-018-0038-5> (дата звернення 1.09.2022)

Piascik P, Brazeau, G. A. Promoting a culture of academic integrity. *American Journal of Pharmaceutical Education*. 2010. 74(6). Retrieved from <https://doi.org/10.5688/aj7406113> (дата звернення 1.09.2022)

The Fundamental Values of Academic Integrity. (3rd ed.). / International Center for Academic Integrity [ICAI], 2021. URL: www.academicintegrity.org/the-fundamental-values-of-academic-integrity (дата звернення 1.09.2022)

Academic integrity in higher education: manifestations and motivation factors

Stezhko Zoya⁴

Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Shalimova Nataliia⁵

Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Androshchuk Iryna⁶

⁴ PhD in Philosophy (Candidate of Philosophical Sciences), Associate Professor, Associate Professor at the Department of History, Archaeology, Informational and Archival Affairs of the Central Ukrainian National Technical University

⁵ Professor, Doctor in Economics (Doctor of Economic Sciences), Dean of the Faculty of Economics of the Central Ukrainian National Technical University

⁶ PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences), Associate Professor, Associate Professor at the Department of

The article highlights the problems of ensuring academic integrity in higher education and the factors that determine them. The category "integrity" is considered not only in ethical and legal aspects, but also in an economic dimension. The peculiarities of such forms of dishonesty as plagiarism, methodological manipulation, abuse of self-citation and bias in further professional activities (using the profession of auditor as an example) are considered. It is substantiated that achieving the profitability of investments in national education to the level of foreign indicators requires the improvement of educational management and the introduction of a number of documents of an organizational and legal nature regarding incentives for conscientiousness. A comparative analysis of national and foreign experience in overcoming negative manifestations in university education is carried out. It is emphasized that the imperfection of the criteria system for determining the scientific rating affects to a large extent the violation of the integrity of universities' academic staff. The productive role of the cooperation between the National Agency for Higher Education Quality Assurance and foreign institutions in the implementation of European experience in ensuring academic integrity, adapted to Ukrainian socio-economic realities, is emphasized. The expediency of involving international organizations in monitoring the state of corruption within the Ukrainian education is substantiated. It is proposed to supplement the evaluation of the state of academic integrity of the HEIs in the process of educational and scientific work with the applicants by evaluating it by means of the criteria of conscientiousness and productivity of graduates' professional activity. It is proved that the training of applicants must necessarily include the projection of ethical principles and principles of academic integrity in the future profession, taking into account special requirements of international standards and professional codes of ethics. It is emphasized that elevating integrity to the level of immanent value of educational and scientific society is a guarantee for competitiveness of graduates of Ukrainian universities on the European market of knowledge.

Keywords: higher education, academic integrity, ethics of behaviour, motivation, participative management, plagiarism, falsification.

References

- Amrane-Cooper, L., Hatzipanagos, S., & Tait, A. (2022). Developing Student Behaviours that Support Academic Integrity in Distance Learning. *Open Praxis*, 13(4), 378–384. DOI: <http://doi.org/10.55982/openpraxis.13.4.461> [in English].
- Batechko, N., & Mykhaylichenko, M. (2019). Fenomen akademichnoyi dobrochesnosti v konteksti synerhiyi naukovykh pidkhodiv [The phenomenon of academic integrity in the context of the synergy of scientific approaches]. *Osvitohiya – Education*, 8, 26-33 [in Ukrainian].
- Butov, V.N. (2008). O nekotorykh problemakh synerhetycheskoho analiza [On some problems of synergetic analysis.]. *Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu. Filolohichni nauky - Bulletin of Zaporizhzhya National University. Philological sciences*, 2, 19-23 [in Ukrainian].
- Cherniyenko, V., & Malyar, V. (2010). Marhinalnyy chynnyk metodolohichnoho nihilizmu [Marginal factor of methodological nihilism]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiya». Seriya Filosofiya - Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Philosophy series*, 7, 136-153 [in Ukrainian].
- Davydov, H.M. (2006). *Audyt : teoriya i praktyka: Monohrafiya [Audit: theory and practice: Monograph]*. Kirovohrad : TOV «Imeks-LTD» [in Ukrainian].
- Ernst & Young to Pay \$100 Million Penalty for Employees Cheating on CPA Ethics Exams and Misleading Investigation / U.S. Securities and Exchange Commission. [www.sec.gov](https://www.sec.gov/news/press-release/2022-114?fbclid=IwAR1OhI_3L_VK9H6eSWx9rCwirodHvJ1NrvHkyQzOitY7k54S7xdazTirYal). Retrieved from https://www.sec.gov/news/press-release/2022-114?fbclid=IwAR1OhI_3L_VK9H6eSWx9rCwirodHvJ1NrvHkyQzOitY7k54S7xdazTirYal [in English].
- Finikov, T.V., & Artyukhov, A.Ye. (Eds.). (2016). *Akademichna chesnist yak osnova staloho rozvytku universytetu [Academic honesty as the basis of sustainable development of the university]*. Kyiv: Takson [in Ukrainian].
- Guerrero-Dib J.G., Portales L., Heredia-Escorza Y. (2020). Impact of academic integrity on workplace ethical behaviour. *International Journal of Education Integrity*, 16, 2. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s40979-020-0051-3> [in English].
- Handbook of the International Code of Ethics for Professional Accountants (including International Independence Standards). 2020 Edition. www.ifac.org. Retrieved from https://www.ifac.org/system/files/publications/files/IESBA-English-2020-IESBA-Handbook_Web-LOCKED.pdf [in English].
- Holden O.L., Norris M.E., Kuhlmeier V.A. (2021). Academic Integrity in Online Assessment: A Research

Review. *Frontiers in Education*, 6. Retrieved from <https://doi.org/10.3389/feduc.2021.639814> [in English].

International Center for Academic Integrity [ICAI]. (2021). *The Fundamental Values of Academic Integrity*. (3rd ed.). URL: www.academicintegrity.org/the-fundamental-values-of-academic-integrity

LeBlanc P. (2021). Addressing Academic Integrity In A Hyper-Connected, Pandemic World. *www.forbes.com*. Retrieved from <https://www.forbes.com/sites/paulleblanc/2021/02/06/addressing-academic-integrity-in-a-hyper-connected-pandemic-world/?sh=465be8da738d> [in English].

Morris E.J. (2018). Academic integrity matters: five considerations for addressing contract cheating. *International Journal for Educational Integrity*, 14:15. Retrieved from <https://edintegrity.biomedcentral.com/track/pdf/10.1007/s40979-018-0038-5.pdf> [in English].

Ohnevyuk, V.O. (2013). Systema osvity, sotsial'na sfera y rynkova ekonomika: problema posylennya vzayemodiyi. Osvitohiya: khrestomatiya [The education system, the social sphere and the market economy: the problem of strengthening interaction. Education: a textbook]. Kyiv: VP «Edelveys» [in Ukrainian].

Piasek, P., Brazeau, G.A. (2010). Promoting a culture of academic integrity. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 74(6). Retrieved from <https://doi.org/10.5688/aj7406113> [in English].

Tytska, Ya.O. (2018). Akademichna dobrochesnist ta akademichna vidpovidalnist u zabezpechenni yakosti osvity [Academic integrity and academic responsibility in ensuring the quality of education]. *Teoriya derzhavy i prava - Theory of the state and law*, 11, 192-195 [in Ukrainian].

Zakon Ukrainy "Pro audyt finansovoyi zvitnosti ta audytorsku diyalnist" [The Law of Ukraine "On the Audit of Financial Statements and Auditing Activities"]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> [in Ukrainian].

Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu" [The Law of Ukraine "About higher education"]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].

Accepted: September 5, 2022

